

DİVANÜ LÜGATİ'T-TÜRK'TEKİ ŞİİRLER HECE ÖLÇÜLÜ MÜ ARUZ ÖLÇÜLÜ MÜ?*

Dr. Doğan KAYA

Türkçe Özet:

Divanü Lügati't-Türk basit bir Türkçe-Arapça sözlük olmayıp başta Türkçenin gücünü ve yaygınlığı gösteren Türk'ün folklorunu, coğrafyasını, tarihini, inancını, sosyolojisini, düşüncesini ve dünya görüşünü de yansıtan büyük bir hazinedir.

Eserin müellifi Kâşgarlı Mahmud kendisini iyi yetiştirmiş, millî duyguları sağlam derin tarih, sosyoloji ve halkbilimine vakıf geniş kültürlü büyük bir Türk bilginidir.

1072 Ocak ayında başladığı 10 Şubat 1074'te bitirdiği Divanü Lügati't-Türk hakkında bugüne kadar pek çok Türkolog çok değerli eserler ve yüzlerce makale ortaya konulmuştur. Buna rağmen eksik bırakılan hususlar vardır. Bu çalışmada üzerinde duracağımız Divanü Lügati't-Türk'te yer alan manzum parçaların vezni konusu da sözünü ettiğimiz eksik hususlardan birisidir.

Talat Tekin, DLT'te 91 farklı şiir tespit etmiştir. Bunlardan 69'u aruz, 22'si de hece vezinli olarak gösterilmiştir. Aslında durum böyle değildir. Sözkonusu 22 şiir de aruz ölçüsüyle vücuda getirilmiştir.

Anahtar Kelimeler:

Divanü Lügati't-Türk, Kaşgarlı Mahmut, Şiirler, Aruz.

THE POEMS IN DİVANÜ LÜGATİ'T-TÜRK HAVE BEEN WRITTEN BY SYLLABIC OR ARUZ VERSE

Abstract:

Divanü Lügati't-Türk is not a simple Turkish-Arabic dictionary but a great treasure which reflects the folklore, geography, history, sociology, beliefs, thoughts and worldviews of the Turk, especially showing the power and the spread of Turkish.

The author Kâşgarlı Mahmud is a great Turkish scholar who has educated himself well and has deep knowledge on national history, sociology and folklore.

Many Turkologists have published valuable works and hundreds of articles about Divanü Lügati't-Türk, which he started on January, 1072, and completed on 10th of February, 1074. However, there are some missing studies in the works

* Türk Kültürü Araştırmaları Dergisi 2016 / 2, Ankara, s. 13-22.

of researchers on Divanü Lügati't-Türk. In this study, we will focus on the verse type of the poems in DLT, which is one of the missing points that we are talking about.

Talat Tekin has found 91 different poems in DLT. Of these, 69 are shown as aruz, and the rest, 22 as syllabic. In fact, this is not the case. According to our study, 22 poems have been brought to the body in aruz meter.

Keywords:

Key words: Divanü Lügati't-Türk, Kaşgarlı Mahmut, Poems, Aruz.

.....

Kaşgarlı Mahmud tarafından XI. yüzyılda Karahanlı Türkçesi ile yazılmış olan Divanü Lügati't-Türk, kültürünün şaheseri olmakla birlikte dünya kültürü için de baş tacı eserlerden birisidir. Divanü Lügati't-Türk'le ilgili olarak bugüne kadar Carl Brockelmann, Martin Hartman, S. Ahali 1, S. Muttalibov, Martti Rasanen, Fuat Köprülü, Necip Âsim (Yazıksız), Besim Atalay, Talat Tekin, Ahmet Bican Ercilasun ve Ziyat Akkoyunlu gibi Türkoloji'nin önde gelen pek çok ismi çalışma yapmıştır.

Divanü Lügati't-Türk basit bir Türkçe-Arapça sözlük olmayıp başta Türkçenin gücünü ve yaygınlığı gösteren Türk'ün folklorunu, coğrafyasını, tarihini, inancını, sosyolojisini, düşüncesini ve dünya görüşünü de yansıtan büyük bir hazinedir.

DLT, halk edebiyatı alanına da kaynaklık eden önemli bir eserdir. Lügat'in muhtelif sayfalarında çok sayıda atasözleri, bilmeceler, ninniler, fıkralar ve şiirler (ağıt, destan, sevgi, kahramanlık, eğlence-av şiirleri, pastoral ve ahlaki şiirler) kaydedilmiştir.(Sakaoğlu, 1989: 79) Bunun yanında aile, akrabalık, oba-boy-kavim, sosyal tabakalar, günlük hayat, inanç, oyun-eğlence-müzik, giyim-kuşam, mutfak, takvim, at takımları, silahlar, para, tarım, hayvancılık ve mesleklerle ilgili binlerce kelimeler yer almaktadır. (Genç 1997: XIV+412)

Eserin müellifi Kaşgarlı Mahmud XI. Yüzyılda yaşamıştır, ancak doğum ölüm tarihleri kesin olarak bilinmemektedir. (Ülkütaşır 1972: 16). Asıl adı Lügat'te yazdığı ifadeyle Mahmud bin Hüseyin bin Muhammed el Kaşgari'dir.

Kaşgarlı, kendisini iyi yetiştirmiş, millî duyguları sağlam derin tarih, sosyoloji ve halkbilimine vakıf geniş kültürlü büyük bir Türk bilginidir.

Kendi ifadesiyle Barsganlı'dır ve soylu bir ailedendir. DLT gibi bir eseri ortaya koymasından kuvvetli tahsil gördüğüne şüphe yoktur. Arapça ve Farsçaya akim birisidir. Divan'da geçen; "Türk, Türkmen-Oğuz, Çiğil'in, Yagma, Kırgız lehçelerini ve manzumelerini öğrendim. Ayrıca bu dili en iyi ve en etkili şekilde konuşanlardan, en eğitimlilerden, soyu en köklü kişilerden ve kargı sallamakta en beceriklilerden birisiyim. Türk kavimlerinden her birisinin lehçesini mükemmelen öğrendim ve güzelce sıralanmış bir tertip içinde kapsamlı bir

kitapta topladım.” Erdi-Yurtsever 2005: 11) ifadesinden Türk şivelerine son derece vakıf olduğunu anlaşılr.

Tahminen 15 yıl kadar alan araştırması yaptıktan sonra Bağdat’a gelmiş kitabını tamamlamıştır. (Bayat 2008: 31) 1072 ocak ayında başladığı kitabını 10 Şubat 1074’te bitirip Abbasi Halifesi Ebü’l-Kasım Abdullah ibn Muhammed el-Muktadi bi-Emrillâh’a takdim etmiştir.

Onlarca yıl dolaştığı Türk yurtlarında topladığı kelimeleri, belli esaslar dâhilinde sıralamış, onları anlamlandırırken manzum ve mensur örneklere yer vermiş; böylelikle kelimenin anlamına güç katmıştır. Onu, böyle bir çalışmaya yönelten sebep de Türkçenin güçlü bir dil olduğunu ortaya oymak ve zamanın revaçta olan dili Arapçadan hiç de geri olmadığı ispatlamak kaygısını olmuştur. Hatta Türkçe sevgisi o kadar ön planda tutmuştur ki Araplara Türkçe öğretmek için Kitabü Cevahirü’n-Nahv fi Lügati’t-Türk adlı bir kitap yazmıştır.

Ali Emirî Efendinin tesadüfen 1915 yılında İstanbul’da bulduğu Millet Kütüphanesi (Eski adı; Ali Emirî Kütüphanesi)’ndeki nüsha 638 sayfa olup içinde yaklaşık olarak 9000 Türkçe kelime yer almaktadır.

Bugüne kadar pek çok Türkolog Divanü Lügati’t-Türk üzerinde çalışmış, çok değerli eserler ortaya koymuşlardır. Eserle ilgili olarak hazırlanan kitapların haricinde çok yüzlerce de makale ortaya konulmuştur. Buna rağmen eksik bırakılan hususlar vardır. Bu çalışmada üzerinde duracağımız Divanü Lügati’t-Türk’te yer alan manzum parçaların vezni konusu da sözünü ettiğimiz eksik hususlardan birisidir.

Kâşgarlı Mahmud’un 1072-1074 yıllarında yazdığı Divanü Lügati’t-Türk’te kayıtlı bulunan manzum parçalar, geçiş dönemine ait örneklerdir. X.-XI. Yüzyıla ait elimize geçen örneklerde hem aruz hem de hece ölçüsünün kullanıldığı görülür. Kafiyelerde de durum aynıdır. Yani kafiye hem dize başında hem de dize sonunda kullanılmıştır. XI. yüzyıldan sonra hece ölçüsü yaygınlık kazanmaya başlamıştır.

Kâşgarlı Mahmud eserinde kelimeleri anlamlandırırken ilgili kelimeye uygun düşen ikilik veya dörtlükleri kaydetmiştir. Kafiye ve ölçüler dikkate alındığında bu parçaların müştereklik gösterdiği yani aynı şiirin parçaları olduğu görülür. Bu şiirler; manzum atasözleri (savlar), ağıtlar (sagular), kahramanlık şiirleri, destanlar, aşk, av ve eğlence şiirleridir. (Aça 2010: 102) Talat Tekin (16 Temmuz 1927 - 28 Kasım 2015), bu gerçekten hareketle titiz bir çalışma ile parçaları bir araya getirmiş ve “İslâm Öncesi Türk Şiiri” adıyla kitaplaştırmıştır. (Tekin 1989)

Bu çalışmamızı gerçekleştirirken Talat Tekin’in büyük bir titizlikle vücuda getirdiği “XI. Yüzyıl Türk Şiiri - Divanü Lügati’t-Türk’teki Manzum Parçalar” adlı kitaptaki şiirlerden hareket ettik. (Tekin 1989: 272)

Talat Tekin DLT’te 91 şiir tespit etmiştir. Şiirler genellikle dörtlükler halindedir ve sayıları 1 ila 15 arasında değişmektedir. Kimi şiirler de tek veya birkaç beyit olarak görülür. Bunlar DLT’te, Tekin’in yayımladığı şekilde değil de muhtelif kelimelerin izahında örnek olarak ve dağınık şekilde yer almaktadır.

Tekin, bunları şiirin ayaklarından hareketle birleştirme yoluna gitmiş ve şiir bütünlüğü çerçevesinde kitabında yayımlamıştır.

Tekin, şiirleri hece ve aruz ölçüsüne göre gruplandırmış ve baş tarafa hece ölçüsü ile olanları kaydetmiştir. Şiirler aruzun muhtelif kalıplarıyla ortaya konulmuştur. Bu konuda Kemal Eraslan, "Divanü Lügati't-Türk'te Aruz Vezni ile Yazılmış Şiirler" adlı makalesinde 22 farklı aruz kalıbını kullandığını tespit etmiştir. (Eraslan 1994: 113-117)

Fuat Köprülü'nün belirttiği gibi, aruz vezniyle ilk nazım örneklerinin Horasan ve Maverâünnehr bölgesinin kültür merkezlerinde oturan ve Farsçayı iyi bilen Türk aydınları tarafından meydana getirildiğini kabul etmek yerinde olur. Daha sonra bu akımın Doğu Türkistan'a uzandığı ve XI. Yüzyılda Kâşgar, Balasagun gibi Müslüman Türklerin kültür merkezlerinde geliştiği görülür. Yusuf Has Hacib'in mesnevî tarzında ve aruzun Mütekarib bahrinde Şehname vezniyle (*Fe û lün Fe û lün Fe û lün Fe û l*) yazdığı Kutadgu Bilig'i (h. 462/ m. 1069, 1070), XII yüzyılda Edîb Ahmed b. Mahmûd Yüknékî'nin dörtlük tarzında ve yine Aruz'un Mütekarib bahrinde Şehname vezniyle yazdığı Atabetü'l- hakâyık'ı bu gelişmeye örnek olarak gösterilebilir." (Eraslan 1994: 114-115)

Kitaptaki 91 şiirden 69'u aruz, 22'si hece vezinli olarak gruplandırılmıştır. Bizim üzerinde duracağımız husus da budur. Aslında dikkat edilirse hece ölçülü olarak gösterilen şiirler de aslında aruz ölçülüdür. Bir başka deyişle DLT'te yer alan manzum örneklerin tamamı aruz ölçüdür.

Azmi Bilgin "Dîvânü Lugâti't-Türk'teki Manzumelerin Tematik Açıdan Divan Şiiri ile İlgisi" adlı çalışmasında DLT'te yer alan dörtlüklerin aruz ve hece olmaları konusunda şunları söylemektedir: "Bu manzumelerin 149'u dörtlük, 79'u beyit biçiminde yazılmıştır. Beyitlerin tamamı ile dörtlüklerin 27'si aruzla, dörtlüklerin 137'si hece ölçüsüyle yazılmış olup bunların çoğunluğu yedi, sekiz ve on iki hecelidir." (Bilgin 2008: 421-431)

Kemal Eraslan'ın ifade ettiğine göre DLT'te yer alan manzum eserlerin ölçüsü üzerinde ilk çalışan Prof. Dr. İ. V. Stebleva olmuştur. (Eraslan 1994: 117) Stebleva, çalışmasında hece zannedilen pek çok şiirin aslında aruz vezinli olduğuna dikkati çekmiştir. Bu çalışmayı görme imkânımız olmadı. Ancak makaleyi gören Talat Tekin'in kitabında verdiği bilgilerden, lügatte yer alan Alp Er Tuña sagusunun aruz vezni ile ortaya konulduğu bilgisini öğrenmekteyiz. Her ne kadar Talat Tekin Stebleva'nın bu görüşüne katılmazsa da Stebleva'nın görüşünde doğruların var olduğu kanaatindeyiz. 9 dörtlük olarak tespit edilen Alp Er Tuña sagusuna bu nazarla bakıldığında aşağıda da belirtildiği üzere sagusunun aruz vezni ile vücuda getirildiği görülür. Ömür Güner de "İslamiyet Öncesi Türk Şiirinde Hece Ölçüsünün Yeri ve Divânu Lügâti't-Türk" adlı çalışmasında Alp Er Tuña'nun aruz vezni ile vücuda getirildiğini söyleyerek isabetli bir tespitte bulunmuştur. (<http://www.academia.edu>) Bir şiirde iki farklı kalıbın olması hususuna ise aşağıda temas edeceğiz.

Alp Er Tuña sagusunun aruz vezniyle olması bize diğ̈er Talat Tekin'in hece vezinli olarak gösterdiği 22 manzumenin ölçüsünün aruz mu hece mi olduğu düşüncesine götürdü. Uzun ve titiz bir çalışma sonrasında onların da hece ölçülü olmayıp aruz ölçüsüyle vücuda getirilmiş şiiirler olduğunu müşahede ettik.

Bunları tek tek şöyle izah edebiliriz.*

I. Şiiir:(s. 8-11): Dörtlük sayısı: 9, Ayak çeşidi: *Döner ayak*.

Alp Er Toña öldi mü (_ . . _ / _ . _)

İsiz ajun kaldı mu (_ . . _ / _ . _)

Ödlek öçin aldı mu (_ . . _ / _ . _)

Emdi yürek yırtılır (_ . . _ / _ . _)

Ödlek yarag küzetti (_ . . _ / . _ _)

Ogrı tuzak uzattı (_ . . _ / . _ _)

Beğler beğın azıttı (_ . . _ / . _ _)

Kaçsa kalı kurtulur (_ . . _ / _ . _)

Ödlek küni tawratır (_ . . _ / _ . _)

Yalñuk küçin kewretür (_ . . _ / _ . _)

Erdin ajun sewritür (_ . . _ / _ . _)

Kaçsa takı ertilür (_ . . _ / _ . _)

Öğreyüki mundag ok (_ . . _ / _ . _)

Munda adın tıldag ok (_ . . _ / _ . _)

Ata ajun ugrap ok (_ . . _ / _ . _)

Taglar başı kertilür (_ . . _ / _ . _)

Beğler atın argurup (_ . . _ / _ . _)

Kadgu anı torgurup (_ . . _ / _ . _)

Meñzi yüzi sargarup (_ . . _ / _ . _)

Kürküm añar türtülür (_ . . _ / _ . _)

Ulşıp eren börleyü (_ . . _ / _ . _)

Yırtıp yaka orlayu (_ . . _ / _ . _)

Sıkırıp üni yurlayu (_ . . _ / _ . _)

Sığtap közi örtülür (_ . . _ / _ . _)

Köñlüm için örtedi (_ . . _ / _ . _)

Bütmiş başıg kartadı (_ . . _ / _ . _)

Keçmiş ödüg irtedi (_ . . _ / _ . _)

Tün kün keçip irtelür (_ . . _ / _ . _)

* Parantez içinde belirtilen sayfa rakamları Talat Tekin, *XI. Yüzyıl Türk Şiiiri* adlı kitabının sayfalarına işaret etmektedir.

Ödlek arıg kewredi (_ . . _ / _ . _)
Yunçığ yawuz towradı (_ . . _ / _ . _)
Erdem yeme sewredi (_ . . _ / _ . _)
Ajun begi çertilür (_ . . _ / _ . _)

Bilge böğü yunçadı (_ . . _ / _ . _)
Ajun anı yançadı (_ . . _ / _ . _)
Erdem eti tınçadı (_ . . _ / _ . _)
Yerke tegip sürtülür (_ . . _ / _ . _)

II. Şiir (s. 14): Dörtlük sayısı: 3, Ayak çeşidi: Döner ayak.

Erdi aşın taturgan (_ . . _ / . _ .)
Yawlak yağış katargan (_ . . _ / . _ .)
Boynın tutup kadırgan (_ . . _ / . _ .)
Bastı ölüm ağıtaru (_ . . _ / _ . .)

Yağı otın öçürgen (_ . . _ / . _ .)
Toydın anı köçürgen (_ . . _ / . _ .)
İşler üzüp keçürgen (_ . . _ / . _ .)
Tegdi okı öldürü (_ . . _ / _ . .)

Turgan ulug ıslaka (_ . . _ / _ . .)
Tirgi urup aşlaka (_ . . _ / _ . .)
Tumlug kadir kışlaka (_ . . _ / _ . .)
Kodtı erig umduru (_ . . _ / _ . .)

IV. Şiir (s. 26): Dörtlük sayısı: 5, Ayak çeşidi: Döner ayak.

Kimi içre oldurup (_ . . _ / _ . .)
Ila suwm keçtimiz (_ . . _ / _ . .)
Uygur tapa başlanıp (_ . . _ / _ . .)
Mıñlak ilin açtımız (_ . . _ / _ . .)

Beçkem urup atlaka (_ . . _ / _ . .)
Uygurdaki Tatlaka (_ . . _ / _ . .)
Ogrı yawuz itlaka (_ . . _ / _ . .)
Kuşlar kipi uçtımız (_ . . _ / _ . .)

Kudruk katıg tügdümüz (_ . . _ / _ . .)
Teñriğ üküş ögdümüz (_ . . _ / _ . .)
Kemşip atıg tegdimiz (_ . . _ / _ . .)
Aldap yana kaçtımız (_ . . _ / _ . .)

Tünle bile bastımız (_ . . _ / _ . .)

Teğme yañak bustımız (_ . . _ / _ . _)
Kesmelerin kestimiz (_ . . _ / _ . _)
Mıñlak erin bıçtımız (_ . . _ / _ . _)

Kelginleyü aktımız (_ . . _ / _ . _)
Kendler üze çıktımız (_ . . _ / _ . _)
Furhan erwin yıktımız (_ . . _ / _ . _)
Burhan üze sıçtımız (_ . . _ / _ . _)

V. Şiir (s. 32): Dörtlük sayısı: 5, Ayak çeşidi: *Döner ayak*.

Budraç yeme kudurdi (_ . . _ / . _ .)
Alpagutın üdürdi (_ . . _ / . _ .)
Süsün yana kadirdi (_ . . _ / . _ .)
Kelgeli-met irkeşür (_ . . _ / _ . _)

Ertiş suwı Yimeki (_ . . _ / . . _)
Sıtgap tutar bileki (_ . . _ / . . _)
Kür-met anuñ yüreki (_ . . _ / . . _)
Kelgeli-met irkişür (_ . . _ / _ . _)

Kelse apañ terkenim (_ . . _ / _ . _)
Etilge-met tökünim (_ . . _ / _ . _)
Yâdılmağay terkinim (_ . . _ / _ . _)
Emdi çerig çergeşür (_ . . _ / _ . _)

Bıçgas bitig kılurlar (_ . . _ / . _ .)
And key yeme birürler (_ . . _ / . _ .)
Hândın basut tilerler (_ . . _ / . _ .)
Basmul Çomul tirkeşür (_ . . _ / _ . _)

Tandı erinç ugragı (_ . . _ / _ . _)
Keldi berü tıragı (_ . . _ / _ . _)
Ozi kuyı ogrugı (_ . . _ / _ . _)
Alplar kamug tirkeşür (_ . . _ / _ . _)

VI. Şiir (s. 36): Dörtlük sayısı: 4, Ayak çeşidi: *Döner ayak*.

Tünle bile köçelim (_ . . _ / . _ .)
Yamar suwın keçelim (_ . . _ / . _ .)
Terñük suwın içelim (_ . . _ / . _ .)
Yuwga yağı umulsun (_ . . _ / . _ .)

[Biz] tañ ata yortalım (_ . . _ / _ . _)
Budraç kanın irtelim (_ . . _ / _ . _)
Basmul begin örtelim (_ . . _ / _ . _)

Emdi yiğit yuvulsun (_ . . _ / . _ _)

Kıkırıp atıg kemşelim (_ _ . _ / _ . _)

Kalkan süngün çomşalım (_ _ . _ / _ . _)

Kaynap yana yumşalım (_ _ . _ / _ . _)

Katğı yağı yuvulsun (_ . . _ / . _ _)

Tegre awıp egrelim (_ _ . _ / _ . _)

Attın tüşüp yügrelim (_ _ . _ / _ . _)

Arslanlayu kükrelim (_ _ . _ / _ . _)

Küçi anın kemilsün (_ . . _ / . _ _)

VII. Şiir (s. 40): Dörtlük sayısı: 15, Ayak çeşidi: Döner ayak.

Öpkem kelip ugradım (_ _ . _ / _ . _)

Arslanlayu kükredim (_ _ . _ / _ . _)

Alplar başın togradım (_ _ . _ / _ . _)

Emdi meni kim tutar (_ _ . _ / _ . _)

Tokış içre urıştım (_ _ . _ / . _ _)

Ulug birle karıştım (_ _ . _ / . _ _)

Tögüz atın yarıştım (_ _ . _ / . _ _)

Aydım emdi al Utar (_ _ . _ / _ . _)

Alp erenni üdürdüm (_ _ . _ / . _ _)

Boynın anıñ kadırdım (_ _ . _ / . _ _)

Altun kümüş yüdürdüm (_ _ . _ / . _ _)

Süsi kalın kim öter (_ _ . _ / _ . _)

Tapdu maña ilindi (_ _ . _ / . _ _)

Emgek körü ulındı (_ _ . _ / . _ _)

Kılmuştıña ilendi (_ _ . _ / . _ _)

Tutgun bolup ol katar (_ _ . _ / . _ _)

Keldi berü arturu (_ _ . _ / _ . _)

Birdi ilin ertürü (_ _ . _ / _ . _)

Munda kalıp olturu (_ _ . _ / _ . _)

Bükri bolup ün büter (_ _ . _ / _ . _)

Bāşı anıñ alıktı (_ _ . _ / . _ _)

Kānı yüzüp turuktu (_ _ . _ / . _ _)

Bālıg bolup tağıktı (_ _ . _ / . _ _)

Emdi anı kim tutar (_ _ . _ / . _ _)

Kāni akıp yoşuldı (_ . _ / . _)
Kāpı kamuğ teşildi (_ . _ / . _)
Ölüğ bile koşuldı (_ . _ / . _)
Tugmuş küni uş batar (_ . _ / . _)

Tīni yeme öçükti (_ . . _ / . _)
Ēri atı içikti (_ . . _ / . _)
Îşi takı çölükti (_ . . _ / . _)
Sözin anıñ kim tutar (_ . . _ / . _)

Karvı çuvaç kuruldı (_ . . _ / . _)
Tugum tiklip uruldı (_ . . _ / . _)
Sūsi otun oruldı (_ . . _ / . _)
Kaçuk kaçar ol tutar (_ . . _ / . _)

Küçi teñi tokıştı (_ . . _ / . _)
Uğuş konum okuştı (_ . . _ / . _)
Çerig tapa yakıştı (_ . . _ / . _)
Bizke kelip öç öter (_ . . _ / . _)

Alplar arıg alkışur (_ . . _ / . _)
Küç bir kılıp arkaşur (_ . . _ / . _)
Bir bir üze alkaşur (_ . . _ / . _)
Edgermedip ok atar (_ . . _ / . _)

Eren arıg örpeşür (_ . . _ / . _)
Öçin kekin irteşür (_ . . _ / . _)
Sakal tutup tartışur (_ . . _ / . _)
Köksi ara ot tüter (_ . . _ / . _)

Tıgraklanıp sekirtti (_ . . _ / . _)
Ērin atın yügürtti (_ . . _ / . _)
Bizni kamuğ engitti (_ . . _ / . _)
Andag süke kim yeter (_ . . _ / . _)

Emdi udın oğundı (_ . . _ / . _)
Kidin telim ökündi (_ . . _ / . _)
İl bolgalı ikendi (_ . . _ / . _)
Andag erig kim utar (_ . . _ / . _)

İşi anıñ artaşıp (_ . . _ / . _)
Ograk bile örteşıp (_ . . _ / . _)
Boynın alıp kadrişıp (_ . . _ / . _)

Tutgun alıp kul satar (_ . _ / _ . _)

VIII. Şiir (s. 45): Dörtlük sayısı: 2, Ayak çeşidi: *Döner ayak*.

Meniñ bile keñeşti (_ . _ / . _)

Bilgi maña teñeşti (_ . _ / . _)

Eren bile süñüşti (_ . _ / . _)

Alplar başın ol yumar (_ . _ / _ . _)

Udu barıp soñdadı (_ . _ / _ . _)

Teñre turup añdıdı (_ . _ / _ . _)

Saçın kıra meñdedi (_ . _ / _ . _)

Arjulayu er amar (_ . _ / _ . _)

IX. Şiir (s. 47): Dörtlük sayısı: 2, Ayak çeşidi: *Döner ayak*.

Anıñ işin keçürdüm (_ . _ / _ . _)

İşin yeme kaçurdum (_ . _ / _ . _)

Ölüm otın içürdüm (_ . _ / _ . _)

İçti bolup yüz tun (_ . _ / _ . _)

Körüp neçük kaçmadıñ (_ . _ / _ . _)

Yamar suwın keçmediñ (_ . _ / _ . _)

Tawarıñı saçmadıñ (_ . _ / _ . _)

Yısün seni ār böri (_ . _ / _ . _)

XI. Şiir (s. 53): Dörtlük sayısı: 2, Ayak çeşidi: *Döner ayak*.

Ururıçak alıp yermedi (_ . _ / . _)

Alımlıg körü armadı (_ . _ / . _)

Adaşlık üze turmadı (_ . _ / . _)

Kalın eren tirkeşür (_ . _ / . _)

Usıtgan kuyaş kapsadı (_ . _ / _ . _)

Umunçlug adaş tepsedi (_ . _ / _ . _)

Ertiş suwın keçsedı (_ . _ / _ . _)

Bodun anın ürküşür (_ . _ / _ . _)

XII. Şiir (s. 56): Dörtlük sayısı: 1, Ayak çeşidi: *Döner ayak (!)*

Tek dörtlük olduğu için ayağı hakkında hüküm vermek zordur, ancak diğer örneklere bakarak bu şiirin de döner ayaklı olduğunu söyleyebiliriz.

Basmıl süsin komıttı (_ . _ / . _)

Barça kelip yumıttı (_ . _ / . _)

Arslan tapa emıttı (_ . _ / . _)

Korkup başı tezginiür (_ . _ / . _)

XIII. Şiir (s. 56): Dörtlük sayısı: 1, Ayak çeşidi: *Döner ayak (!)*

Şiirin dizeleri aruzun farklı kalıplarıyla. Bu şiir de muhtemelen döner ayaklıdır.

Sü keldi yir yapa (. _ _ / _ . _)
Karar kar (tag tapa) (. _ _ / _ . _)
Kaçtı añar Alp Aya (_ . _ _ / _ . _)
Ufut bolup ol yaşar (. _ _ _ / _ . _)

XIV. Şiir (s. 56): Dörtlük sayısı: 1.

Dönerayaklı bir şiirin parçası oluğu söylenebilir. Talat Tekin şiirin aruz ölçüsüyle olduğunu belirtmiştir, ancak kaydettiği aruz kalıbı (. _ _ _ / . _ _ _) yanlıştır.

İdu birip boşuttum (. _ _ _ / . _ _)
Tawar yuluğ taşuttum (. _ _ _ / . _ _)
Eren essin eşüttüm (. _ _ _ / . _ _)
Yükin barça özi çığdı (. _ _ _ / . _ _ _)

XV. Şiir (s. 56): Dörtlük sayısı: 1, Ayak çeşidi: *Döner ayak (!)*.

Keldi maña Tat (_ . _ _ / _)
Aydım emdi yat (_ . _ _ / _)
Kuşka bolup et (_ . _ _ / _)
Seni tiler üs böri (_ . _ _ / _ . _)

XVI. Şiir (s. 56): Dörtlük sayısı: 1, Ayak çeşidi: *Döner ayak (!)*

Ağdı kızıl bayrak (_ . . _ / _ _)
Togdı kara toprak (_ . . _ / _ _)
Yetşü kelip Ograk (_ . . _ / _ _)
Tokşıp anın kiçtimiz (_ . . _ / _ . _)

XIX. Şiir (s. 62): Dörtlük sayısı: 7, Ayak çeşidi: *Döner ayak.*

Yarag bulup yağuştı (_ _ . _ / . _ _)
Ortuklukın söküşü (_ _ . _ / . _ _)
Kulun kapup ketişti (_ _ . _ / . _ _)
Sürdi meniñ koyumu (_ _ . _ / _ . _)

Tüñür kadın boluştı (_ _ . _ / . _ _)
Kırkın takı koluştı (_ _ . _ / . _ _)
Emdi tişim kamaştı (_ _ . _ / . _ _)
Altı Turumtayımnı (_ _ . _ / _ . _)

Todğurmadı itımnı (_ _ . _ / . _ _)
Torguralır atımnı (_ _ . _ / . _ _)
Sürdi meniñ kutumnu (_ _ . _ / . _ _)
Kaz takı kordayınu (_ _ . _ / _ . _)

Kelsē saña yolgıra (_ . _ / _ . _)
Ūdın anı ođgura (_ . _ / _ . _)
Barsun naru kađgura (_ . _ / _ . _)
Sattı meniñ âyımı (_ . _ / _ . _)

Ortak bolup bilişti (_ . _ / . _)
Meniñ tawar satıştı (_ . _ / . _)
Biste bile yaraştı (_ . _ / . _)
Kizlep tutar tayımı (_ . _ / _ . _)

Aydım añar sawulma (_ . _ / . _)
Kulbak udu yuwulma (_ . _ / . _)
Tuwga suwun suwalma (_ . _ / . _)
Kaptı meniñ Kayımı (_ . _ / _ . _)

Nelük añar biliştım (_ . _ / . _)
Kuçşup takı kawuştım (_ . _ / . _)
Tüzünlükin kayıştım (_ . _ / . _)
Alktı meniñ yâymî (_ . _ / _ . _)

XX. Şiir (s. 65): Dörtlük sayısı: 2, Ayak çeşidi: *Döner ayak*.

Kança bardıñ ay oğul (_ . _ / _ . _)
Erdiñ munda inç amul (? / _ . _)
Attın emdi sen töñül (_ . _ / _ . _)
Kıldıñ erse kılmağı (_ . _ / _ . _)

Bardıñ nelük aymadıñ (_ . _ / _ . _)
Kirü körüp kaymadıñ (_ . _ / _ . _)
Köñül berü yaymadıñ (_ . _ / _ . _)
Bolduñ erinç bolmağı (_ . _ / _ . _)

XXVI. Şiir (s. 74): Dörtlük sayısı: 6, Ayak çeşidi: *Döner ayak*.

Ottuz içip kıkralım (_ . _ / _ . _)
Yokar kopup sekrelim (_ . _ / _ . _)
Arslanlayı kükreliim (_ . _ / _ . _)
Kaçtı sakınç sewnelim (_ . _ / _ . _)

Iwrık başı kazlayı (_ . _ / _ . _)
Sagrak tolu közleyü (_ . _ / _ . _)
Sakınç kodı kızleyü (_ . _ / _ . _)
Tün kün bile sevelim (_ . _ / _ . _)

Kügler kamuğ tüzüldi (_ . _ / . _)
Iwrık idiş tizildi (_ . _ / . _)

Sensiz özüm özeldi (_ . _ / . _)
Kelgil amul oynalım (_ . _ / . _)

-B-

Yigitlerig işletü (_ . _ / . _)
Yıgaç yemiş ırğatu (_ . _ / . _)
Kulan keyik azlatu (_ . _ / . _)
Badram kılıp awnalım (_ . _ / . _)

Çağrı bir ip kuşlatu (_ . _ / . _)
Taygan ıdıp tışlatu (_ . _ / . _)
Tilki toñuz taşlatu (_ . _ / . _)
Erdem bile öglelim (_ . _ / . _)

Tosun münüp sekirtsün (_ . _ / . _)
Esizlikin amurtsun (_ . _ / . _)
Itka keyik kaytartsun (_ . _ / ?)
Tutmuş sanı umnalım (_ . _ / . _)

XXVII. Şiir (s. 76): Dörtlük sayısı: 1.

Endik kişi tetilsün (_ . _ / . _)
İl törü yetilsün (_ . _ / . _)
Toklı böri yitilsün (_ . _ / . _)
Kadgu yeme savuulsun (_ . _ / . _)

XXVIII. Şiir (s. 78): Dörtlük sayısı: 4, Ayak çeşidi: *Döner ayak*.

Bulnar mini öles köz (_ . _ / . _)
Kara meñiz kızıl yüz (_ . _ / . _)
Andın tamar tükel tuz (_ . _ / . _)
Bulnap yana ol kaçır (_ . _ / . _)

Awlap meni koymañız (_ . _ / . _)
Ayık ayıp kaymañız (_ . _ / . _)
Akar közüm uş teñiz (_ . _ / . _)
Tegre yöre kuş uçar (_ . _ / . _)

Tıglap udu artadım (_ . _ / . _)
Bağrım başın kartadım (_ . _ / . _)
Kaçmış kutug irtedim (_ . _ / . _)
Yağmur kipi kân saçar (_ . _ / . _)

Yüknüp maña imledi (_ . _ / . _)
Közüm yaşın yamladı (_ . _ / . _)
Bağrım başın emledi (_ . _ / . _)

Elkin bolup ol keçer (_ . _ / _ . _)

XXIX. Şiir (s. 82): Dörtlük sayısı: 4, Ayak çeşidi: *Döner ayak*.

Üdig mini komitti (_ . _ / . _ _)

Sakinç maña yumitti (_ . _ / . _ _)

Könlüm añar emitti (_ . _ / . _ _)

Yüzüm meniñ sargarur (_ . _ / _ . _)

Könlüm añar kaynayu (_ . _ / _ . _)

İçtin añar oynayu (_ . _ / _ . _)

Keldi maña boynayu (_ . _ / _ . _)

Oynap meni argarur (_ . _ / _ . _)

Bardı közüm yarıkı (_ . _ / . . _)

Aldı özüm konukı (_ . _ / . . _)

Kanda erinç kanıkı (_ . _ / . . _)

Emdi udin odgarur (_ . _ / _ . _)

Kördi meni emleyü (_ . _ / _ . _)

Baktı maña imleyü (_ . _ / _ . _)

Kaldım köñül tumlıyu (_ . _ / _ . _)

Kadgu meni torgurur (_ . _ / _ . _)

XLI. Şiir (s. 98): Dörtlük sayısı: 14, Ayak çeşidi: *Döner ayak*.

Keldi esin esneyü (_ . _ / _ . _)

Kadka tükel osnayu (_ . _ / _ . _)

Kirdi bodun kasnayu (_ . _ / _ . _)

Kara bulıt kükreşür (_ . _ / _ . _)

Ördi bulıt nıraşu (_ . _ / _ . _)

Aktı akın möñreşü (_ . _ / _ . _)

Kaldı bodın tañlaşu (_ . _ / _ . _)

Kükreer takı mañraşur (_ . _ / _ . _)

Yaşın atıp yaşnadı (_ . _ / _ . _)

Tuman turup tuşnadı (_ . _ / _ . _)

Ağgır kısır kişnedi (_ . _ / _ . _)

Öğür alıp okraşur (_ . _ / _ . _)

Kuydı bulıt yağmurın (_ . _ / _ . _)

Kerip tutar ak torm (_ . _ / _ . _)

Kırka koğtı ol karın (_ . _ / _ . _)

Akın akar eñreşür (_ . _ / _ . _)

Kar buz kamug erüſdi (__ . _ / . __)
Taglar suwı akıſdı (__ . _ / . __)
Kökſin bulıt örüſdi (__ . _ / . __)
Kayguk bolup ügriſür (__ . _ / . __)

Kaklar kamug kölerdi (__ . _ / . __)
Taglar baſı ilerdi (__ . _ / . __)
Ajun tını yılırdı (__ . _ / . __)
Tü tü çeçek çergeſür (__ . _ / . __)

Yağmur yağıp saçıldı (__ . _ / . __)
Türlüg çeçek suçuldı (__ . _ / . __)
Yinçü kapı açıldı (__ . _ / . __)
Çımdan yıpar yugruſur (__ . _ / . __)

Tümen çeçek tizildi (__ . _ / . __)
Bükünden ol yazıldı (__ . _ / . __)
Üküſ yatıp özeldi (__ . _ / . __)
Yirde kopa adrıſur (__ . _ / . __)

Tegme çeçek ügüldi (__ . _ / . __)
Bokuklanıp büküldi (__ . _ / . __)
Tügsin tügün tügüldi (__ . _ / . __)
Yazlıp yana yörgesür (__ . _ / . __)

Kızıl sarıg arkaſıp (__ . _ / . __)
Yipgin yaſıl yüzkeſip (_ . _ / . __)
Bir bir-gerü yörgesip (__ . _ / . __)
Yalñuk anı tañlaſur (__ . _ / . __)

Alın töpü yaſardı (__ . _ / . __)
Urut otın yaſurdı (__ . _ / . __)
Kölniñ suwın küſerdi (__ . _ / . __)
Sıgır buka möñreſür (__ . _ / . __)

Kulan tükel komıttı (__ . _ / . __)
Arkar sukak yumıttı (__ . _ / . __)
Yaylag tapa emıttı (__ . _ / . __)
Tizig turup sekriſür (__ . _ / . __)

Koçnar teke seſildi (__ . _ / . __)
Sağlık sürüg koſuldı (__ . _ / . __)
Sütler kamug yoſuldı (__ . _ / . __)

Oglak kozı yamraşur (_ . _ / _ . _)

Tumlıg kelip kapsadı (_ . _ / _ . _)

Kutlug yayıg tepsedi (_ . _ / _ . _)

Karlap ajun yapsadı (_ . _ / _ . _)

Et yin üşüp emrişür (_ . _ / _ . _)

XLII. Şiir (s. 104): Dörtlük sayısı: 7, Ayak çeşidi: *Döner ayak*.

Kış yây bile tokuştı (_ . _ / . _)

Kıñır közün bakıştı (_ . _ / . _)

Tutuşkalı yakıştı (_ . _ / . _)

Utgalı-mat ugraşur (_ . _ / . _)

Kış yaygaru süwleyür (_ . _ / _ . _)

Er at menin tawrayur (_ . _ / _ . _)

İgler yeme sewriyür (_ . _ / _ . _)

Et yin takı bekrişür (_ . _ / _ . _)

Sende kopar çadanlar (_ . _ / . _)

Kudgu siñek yılanlar (_ . _ / . _)

Dük miñ kayu temenler (_ . _ / . _)

Kudruk tikip yügrüşür (_ . _ / . _)

Yay kış bile karıştı (_ . _ / . _)

Erdem yasın kurıştı (_ . _ / . _)

Çerig tutup küreşti (_ . _ / . _)

Oktagalı utruşur (_ . _ / . _)

Balçık balık yugrulur (_ . _ / _ . _)

Çıgay yawuz yıgrılır (_ . _ / _ . _)

Erñekleri ogrulur (_ . _ / _ . _)

Odguç bile ewrişür (_ . _ / _ . _)

Yilkı yazın edlenür (_ . _ / _ . _)

Otlap anın etlenür (_ . _ / _ . _)

Begler semüz atlanur (_ . _ / _ . _)

Sewnüp ögür ısışur (_ . _ / _ . _)

Senden kaçar sundılaç (_ . _ / _ . _)

Mende tınar kargılaç (_ . _ / _ . _)

Tatlıg öter sanduwaç (_ . _ / _ . _)

Erkek tişi uçaşur (_ . _ / _ . _)

XLIV. Şiir (s. 110): Dörtlük sayısı: 4, Ayak çeşidi: *Döner ayak*.

Yay yarupan ergüzi (_ . . _ / _ . _)
Akti akın munduzı (_ . . _ / _ . _)
Tugdı yaruk yulduzı (_ . . _ / _ . _)
Tıngla sözüm külgüsüz (_ . . _ / _ . _)

Agdı bulıt kükreyü (_ . . _ / _ . _)
Yagmur tolı sekriyü (_ . . _ / _ . _)
Kalık anı ügriyü (_ . . _ / _ . _)
Kança barır belgüsüz (_ . . _ / _ . _)

Türlük çeçek yarıldı (_ . . _ / . _ .)
Barçın yağım kerildi (_ . . _ / . _ .)
Uçmak yeri körüldi (_ . . _ / . _ .)
Tumlug yana kelgüsüz (_ . _ . / _ . _)

Kurt kuş kamug tirildi (_ . . _ / . _ .)
Erkek tişi tirildi (_ . . _ / . _ .)
Ögür alıp tarıldı (_ . . _ / . _ .)
Yınka yana kirgüsüz (_ . _ . / _ . _)

...

Görüldüğü gibi DLT'te yer alan manzumeler koşma kafiye düzeninde vücuda getirilmişlerdir. XI. yüzyılda bu derece başarılı koşma tipi şiirlerin karşımıza çıkması her türlü övücün ve takdirin üzerindedir. Bunları, teknik ve anlam yönü ile gözlemlediğimizde şiirlerin farklı kişilerden deleme ürünler değil de güçlü bir şairin elinden çıktığı ihtimalini doğurmaktadır. Şiirlerdeki üslup, ifade kuvveti, yapı ve kalıplardaki müştereklik sıradan örnekler değildir. Bu bizi, Arapçaya ve Arap kültürüne vakıf, sanat gücü yüksek bir kişi tarafından kaleme alındığı düşüncesine götürmektedir. Bir başka deyişle şiirlerin tamamına yakını muhtemelen bir sanatçının elinden çıkmıştır. Bu sanatçı, niçin Kâşgarlı Mahmud olmasın! DLT'teki şiirlerin anonim olmayıp Kâşgarlı tarafından kaleme alınması ihtimali bizleri ciddi ciddi düşündürmektedir. Ancak şunu da belirtelim ki; "Şair Kâşgarlı" veya "Şair Mahmut" ifadesini telaffuz etmenin de henüz erken olduğunu düşünmekteyiz.

Daha önce de işaret ettiğimiz gibi Talat Tekin, DLT'te yer alan manzum parçaları konu ve teknik yönden gözden geçirip şiir metinlerini oluşturmuştur. Bunların çoğunluğunun aruz vezinli olduğunu görmüş, 22 tanesi de hece vezinli şiirler olarak değerlendirilmiştir.

İ. V. Stebleva'nın Alp Er Tuña sagusunun aruz ölçülü olduğunu söylemesi bizi, sözünü ettiğimiz şiirlerin bu zaviyeden gözden geçirmemiz gerektiği düşüncesine götürdü ve çalışmamız sonucunda 22 şiirin hece ölçüsü ile değil de aruz kalıplarıyla yazıldığını gördük. Bu şiirlerin kalıbı şöyledir:

Fâ i lâ tün / Fâ i lün (_ . _ . / _ . _)

Fâ i lâ tün / Fe û lün (_ . _ _ / . _ _)
Me fâ î lün / Fâ i lün (. _ _ _ / _ . _)
Me fâ î lün / Fe û lün (. _ _ _ / . _ _)
Müf te i lün / Fâ i lün (_ . . _ / _ . _)
Müf te i lün / Fâ i lün ((_ . . _ / _ . _)
Müs tef i lün / Fâ i lün (_ _ . _ / _ . _) (Fazla kullanılan tefilelerdendir.)
Müs tef i lün / Fe û lün (_ _ . _ / . _ _) (Fazla kullanılan tefilelerdendir.)

Kâşgarlı Mahmud'un kelimeleri kitabının başında *Hemze Kitabı* (ünlülerle başlayan) ve *Salim Kitabı* (içinde illet bulunmayan) olmak üzere iki grupta toplamıştır. Bunları yaparken fa'l, Fu'l, Fi'l, fa'al, fa'ul, fa'il, ef'al, uf'al, if'al, fa'alu, fu'âlu, fi'âlû... gibi pek çok kalıplara riayet etmesi¹ onun aruza verdiği önemi hatta önceliği olduğu sonucunu doğurmaktadır. Bu hassasiyet içinde olan birisinin şiir örneklerini de aruzla gösterme kaygısında olmasını tabii karşılamalıyız. Bunları, geçiş dönemi eserinin örnekleri olarak görmek gerekir. DLT'teki şiirlerde eski Türk şiirinde sıkça karşımıza çıkan dize başı kafiyenin² çok az görülmesi de bunların geçiş döneminin örnekleri olduğunu göstermektedir.

Türkçü düşünceye sahip Kâşgarlı'nın böyle bir yola tevessül etmesinin sebebi de DLT'ü yazma sebebine uymaktadır. Yani, Türkçenin Arapçadan aşağı bir olmadığı ve Türkçe ile de aruz vezni yazılabileceği düşüncesi ve ideali gizlidir.

Hece vezinli şiirlerde, dizelerdeki durakların tamamının, aynı kalıpta olması şart değildir. Sözcüseli 8 heceli şiirlerde bir dörtlükte hem 4+4, 5+3, hem de 3+3+2; 11 heceli şiirlerde hem 6+5 hem de 4+4+3 kalıpları olabilir. Şiirlere göz atıldığında, bunlarda da aynı dörtlükte, farklı iki kalıpla söylenmiş dizeler görülür. Klasik şiir geleneğinde bile, şiirin tamamında aynı kalıba bağlı kalma esası olduğu halde rübaide buna uyulmayabilmiştir. Rübainin her dizesinde farklı aruz kalıbı kullanılabilmiştir. Burada da aynı durumla karşılaşmaktayız. Yani bir dörtlükte farklı iki aruz kalıbı kaşımıza çıkabilmektedir.

Çalışmamıza son vermeden evvel bir hususa daha işaret etmek istiyoruz. DLT'te yer alan manzumeler okunurken "nazal n (ñ)" sesleri "ng" olarak yazılmıştır. Bu da veznin tayininde problemlere yol açmaktadır. Söz gelişi aşağıdaki örneklerde bunu görebilmekteyiz.

Alp Er Tunga öldü mü (s. 8)

Körküm angar türtülür (s. 8)

Kılmışmga ilendi (s. 40)

Eren birle singüşdi (s. 42)

¹ Seçkin Erdi-Serap Tuğba Yurteser, a. g. e., s.26-54.

² Reşid Rahmeti Arat, *Eski Türk Şiiri*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1986, s. 156-160. / Doğan Kaya, "Türk Halk Şiirinde Mısra Başlı Kafiyeler", *Aşık Edebiyatı Araştırmaları*, Kitabevi Yayınları, İstanbul, 2000, s. 183-204.

Bulup barça manga yığdı s. 50)

Keldi manga imleyü (s. 82)

Bu örneklerde “ng” olarak yazılmış olan sesleri “ñ” olarak (Tunga yerine Tuña Toña, angar yerine añar, kılmışinga yerine -kılmışına, süngüşdi yerine süñüşdi, manga yerine maña gibi...) göstermek gerekir.

SONUÇ

1. Dîvânü Lugâtî't-Türk'teki manzum ürünler, sanıldığı gibi hece ölçüsüyle değil aruz ölçüsüyledir. Şiirler aruzun 8 farklı kalıbıyla yazılmıştır.

2. Şiirlerdeki teknik sağlamlık, sanat gücü ve üsluptaki müştereklik onların bir şair tarafından ortaya konulduğunu göstermektedir. Şiirler büyük ihtimalle Arapçaya ve Türkçeye son derecede vakıf olan Kaşgarlı Muhmut'a aittir. Henüz eken olmakla beraber “Şair Kaşgarlı Mahmud” gibi bir ifadenin kullanılması hiç de yanlış olmasa gerekir.

3. Şiirlerin aruz ölçüsü ile vücuda getirilmesi ile kendisini Türklüğe ve Türk kültürünün ihyasına adanmış olan Kaşgarlı, o devirde, Türkçe ile de aruzlu şiirler yazılabileceğini kaygısını taşımış ve bunda da son derece başarılı olmuştur.

4. Aynı şiirde farklı iki aruz kalıbının kullanılması, ileriki yüzyıllarda herhangi bir kalıpla başlayan şiirin tamamının o kalıpla vücuda getirilmesi esasının henüz gelenek haline gelmediğini gösterir. Diğer taraftan klasik şiirimizdeki rubâî şiir şeklinin her dizesi farklı kalıpta olabilmıştır. Bu da XI. yüzyılda DLT'teki örneklerde görülen aynı şiirde farklı aruz kalıplarının karşımıza çıkmasını, normal karşılamamız gerektiğini gösterir.

5. Ölçünün düzgün okunmasında problem yarattığı için dizelerde “nazal n” sesini gösterirken “ng” yazılımı yerine “ñ” harfinin yazmak gerekmektedir. Şiirlerin aruz olması dikkate alındığında, okunan metinlerin bu çerçeveden yeniden okunması zaruretini doğurmaktadır.

Kaynaklar:

AÇA, Mehmet (2010). *Türk Halk Edebiyatı El Kitabı*, Ankara: Grafiker Yayınları.

ALPTEKİN, Ali Berat (1989). *Prof. Dr. Saim Sakaoğlu (Hayatı, Yayınları ve Yazılarından Seçmeler)*, Konya.

ARAT, Reşid Rahmeti (1986). *Eski Türk Şiiri*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

KAYA, Doğan (2000). “Türk Halk Şiirinde Mısra Başlı Kafiye”, *Âşık Edebiyatı Araştırmaları*, İstanbul: Kitabevi Yayınları: 183-204.

BAYAT, Fuzuli (2008). *Kâşgarlı Mahmud -Büyük Bilgin ve Ansiklopedist*, İstanbul: Ötüken Yayınları.

BİLGİN, A. Azmi (2008). “Dîvânü Lugâtî't-Türk'teki Manzumelerin Tematik Açından Divan Şiiri ile İlgisi”, *Kâşgarlı Mahmud Kitabı*, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı: 421-431.

- ERASLAN, Kemal (1994). "Dîvânü Lügati't Türk'te Aruz Vezniyle Yazılmış Şiirler", Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten 1991, Ankara: Türk Dil Kurumu: 113-117.
- ERDİ Seçkin-Serap Tuğba YURTESER (2005). *Kâşgarlı Mahmud- Divanü Lügati't-Türk*, İstanbul: Kabalcı Yayınları.
- GENÇ, Reşat (1997). *Kâşgarlı Mahmud'a Göre XI. Yüzyılda Türk Dünyası*, Ankara: TKAE Yayınları.
- SAKAOĞLU, Saim (1989) Hayatı, Yayınları ve Yazılarından Seçmeler, (Haz. Ali Berat ALPTEKİN), Konya, 1989 ("Dîvânü Lugâti't-Türk'ün Halk Edebiyatı Açısından Taşıdığı Değer" başlıklı yazı)
- TEKİN, Talat (1989). *XI. Yüzyıl Türk Şiiri - Divanü Lügati't-Türk'teki Manzum Parçalar*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayını.
- ÜLKÜTAŞIR, M. Şakir (1972). *Büyük Türk Dilcisi Kâşgarlı Mahmud*, Ankara: Türk Dil kurumu Yayınları.